

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ*

ΗΡΑΚΛΗΣ

Ὁ μόνος ἥρως τῶν ἀρχαίων μυθικῶν διηγήσεων, περί οὗ αἱ περισσότεραι καὶ σπουδαιότεραι διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πληροφορίες, εἰς δημοτικά ᾄσματα, εἰς παραδόσεις καὶ εἰς παραμύθια, εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Ὁ ἥρωας οὗτος, μεγίστας ὁμοιότητας πρὸς τοὺς πλάνητας ἱππότας παρουσιάζων¹, καὶ συνενῶν ἐν ἑαυτῷ διαφόρους τοπικάς καὶ γενικάς παραδόσεις, ἀπῆρτιζεν ἐν γένει τὸν τύπον ἰδανικοῦ ἥρωος, ἡμιθέου, οἷον ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς λαὸς ἐφαντάζετο. Αἱ περὶ αὐτοῦ πολυπληθεῖς καὶ γνωστόταται παραδόσεις, διατηρούμεναι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ψαλλόμεναι ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Φράγκων τρουβαδούρων², περιεσώθησαν κατὰ μέγα μέρος μέχρις ἡμῶν, διατηρούσαι ὁμῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν τύπον τῆς τε ἐποχῆς καὶ τῆς χώρας, παρ' ἧ ἐφυλάχθησαν.

Ἐν τοῖς ᾄσμασι καὶ τισι τῶν κατὰ τόπους παραδόσεων, τὸν Ἡρακλέα ἀντικαθίστησιν ὁ Διγενῆς, ἥρωας εἰς ὃν, μετὰ μικρὰν τροποποίησιν τοῦ ὀνόματος, ἀνευρίσκομεν τὸν ἀρχαῖον Διγενῆ Ἡρακλέα³. Ὁ Διγενῆς νομίζεται ἐν Κρήτῃ⁴ ὅτι δις ἐγεννήθη, καὶ ὅτι τριακόσια ἐξησεν ἔτη· ἐγεννήθη ἐκ μητρὸς δρακαίνης καὶ ἐθήλασε λεαίνης γάλα⁵. Παιὶς ἔτι ὢν ἐπαιζε μετ' ὄφεις καὶ κατέπνιγε ἄρκτους καὶ λέοντας· ἀνδρωθεὶς δὲ ἐξέσπα πρόρριζα ὄρη, παρωχέτευε τὸν ροῦν ποταμῶν, καὶ ὀλόκληρα βουνὰ ὡς ἐλαφρὸν δίσκον ἐξηκόντιζε κατὰ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων. Ἡ Γῆ μὴ δυναμένη νὰ φέρῃ τὸ βαρὺ αὐτοῦ φορτίον, ἤνοιξε χάσμα μέγα καὶ τὸν κατέπε, σωρεύσασα καὶ τρία ὄρη ἐπὶ τῶν

* Ἐδημοσιεύθη εἰς περ. Παρθενῶν Β' (1872-73), σ. 1045-1049.

1. Maury, Hist. des religions de la Grèce ant., τ. I, σ. 533.

2. Πολλὰ ἱπποτικά μυθιστορήματα ὑπόθεσιν ἔχουσι τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους· τούτων τινὰ σημειοῦμεν ἐνταῦθα: De Villena, Libro de los trabajos de Hercules, Zamora 1483 (in fol.). De dodici fatiche d' Hercole, Firenze (in 4°) (ποίημα τοῦ XIV αἰῶνος). Fr. Perillos, Espositione de dodici travagli di Hercole, Roma 1544 (in 8°). Firaldi Cinthio, Dell' Hercole canti ventisci, Modena 1557 (in 4°). Les prouesses et vaillances du preux Hercules, Paris 1500 (in 4°).

3. Τὴν λέξιν Διγενῆ μεταχειρίζονται ἐνίοτε καὶ ὡς θωπευτικὴν προσηγορίαν: *Μάτια μου, φῶς μου, Διγενῆ μου* (Εὐλαμπ., Ἀμάραντος, 1843, σ. 29.). Τὸν Διγενῆ ἀντικαθίστησιν εἰς τὰ τραπεζοῦντια δημοτικά ᾄσματα ὁ Ἀκρίτας (Τριανταφυλλίδου, Οἱ φυγάδες, 1870, σ. 170 κέ) καὶ ὁ Ξάντινον (βλ. Παρθενῶνος, τ. Β', σ. 822).

4. Ἀντωνιάδου, Κρητῆς, σ. 236.

5. «Λεαίνας μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμὼ τέ νιν ἔτραφε μάτηρ», λέγει ὁ Θεόκριτος (Γ' 15. 16) περὶ Ἐρωτος.

στέρνων του. Καὶ ἐν μὲν τῇ παραδόσει ταύτῃ βλέπομεν συγκεχυμένα τὰ ἀρχαῖα μυθολογήματα περὶ Ἡρακλέους καὶ Τυφῶνος· ἀλλ' ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασιν ὁ τοῦ Ἡρακλέους χαρακτηρισμὸς προδήλως καταφαίνεται ἐν τῷ Διγενῇ. Τοῦ Διγενῆ

*σὰ βράχος εἰν' οἱ πλάτες του, σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του
καὶ τὰ πλατεῖα τὰ στήθια του τοῖχοι χορταριασμένοι⁶.*

Φορεῖ θώρακα καὶ περικεφαλαίαν, ὅπλα του δ' ἔχει δόρυ καὶ ξίφος:

*Ντύνεται τσάκους δώδεκα, καὶ δεκαπέντε δίπλες
καὶ χάλκινον πουκάμισον, καὶ σιδερένιον πόσι⁷.*

Φονεῦει ἀπείρους δράκοντας καὶ λέοντας⁸, καὶ τέλους μονομαχεῖ μὲ τὸν Χάρον, ὃν κατανικᾷ, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς τὸν Θάνατον παρ' Εὐριπίδῃ⁹. Ὁ Διγενὴς Τρίτῃ γεννήθη καὶ Τρίτῃ θὰ πεθάνῃ, ὅταν δὲ ἀποθνήσκῃ,

βογγάει τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει τρέμουν οἱ κάμποι¹⁰

ὥς καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν Τραχινίαις πλάττει ἀποθνήσκοντα τὸν Ἡρακλέα.

Ἐν δὲ τοῖς παραμυθίοις πλήρῃ ἐκφορᾷ κύκλον τῶν περὶ Ἡρακλέους διηγήσεων εὐρίσκουμεν ἐν τοῖς μύθοις τοῦ ἀνδρειωμένου Γιάννη, μύθοις κοινολογοῦσι ἐν Ἑλλάδι, ἃν κρίνωμεν ἐκ τῶν πολλῶν παραλλαγῶν, ὥς τινος ὁ Hahn ἐδημοσίευσεν. Ὁ Γιάννης ἦν υἱὸς ἱερέως καὶ λέγεται δυνατὸς ὥς ὁ Σαμψών¹¹. πρῶίμως ἤρχισε νὰ δίδῃ δείγματα διανοητικῆς ἰκανότητος, διότι δύο μηνῶν ἔτι ὢν ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὰ σχολεῖον¹², ὅπως ὁ Ἡρακλῆς τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ἦν δὲ λίαν ἀδηφάγος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ του μὴ δυνάμενος νὰ τὸν διατρέφῃ τὸν ἔστειλε νὰ ξενιτευθῇ¹³. Ἡ πολυφαγία εἶναι κοινὸν μετὰ τοῦ βουφάγου ἢ παμφάγου Ἡρακλέους γνώρισμα¹⁴, ἔτι δὲ καὶ μετὰ τοῦ γίγαντος Γαργαντοῦα τῶν μεσαιωνικῶν διηγήσεων¹⁵. Ἐκδιωχθεὶς τῆς πατρικῆς οἰκίας ὁ ἀνδρειωμένος Γιάννης ὑπάγει εἰς τινος σιδηρουργοῦ, ὃν τι-

6. Ζαμπέλ., ᾄσμ. δημ. τῆς Ἑλλάδος, σ. 700. Passow, Carmina popularia, σ. 371.

7. Αὐτ.

8. Σακελλαρίου, Κυπριακά, τ. III, σ. 48. Χρυσάλλης, τ. III, σ. 597 κέ.

9. Αὐτ. Βλ. καὶ ἀνωτέρω περὶ Χάρου. Ἐν ἄλλῳ ὁμοῦ ᾄσματι νικᾶται ὑπὸ τοῦ Χάρου (Passow, σ. 316).

10. Passow, σ. 306.

11. Hahn, Griech. und albanesische Märchen, τ. II, σ. 259.

12. Αὐτ., τ. II, σ. 259.262.

13. Αὐτ., τ. II, σ. 262.

14. Πausan., Ε' 4. Ἀθην., I, σ. 411. Αἰλίου. Ποικ. Ἰστ. Α 24. Ὅρφ. Ὑμν. ια'

6. Πλουτάρχ., Ἑλλην. καὶ Ρωμ. παράλλ. § 7. Macrobian., Saturn V 21. Βλ. καὶ Spanheim, Ad Callimach. Hymn in Dian 148.

15. Bourquelot, Mémoire sur Gargantua ἐν Mémoires de la société des antiquaires de

να διατάσσει νὰ τῷ κατασκευάσῃ βαρὺ σιδηροῦν ρόπαλον. Ὁ σιδηρουργὸς τῷ κατασκευάζει ἓν, ζυγίζον πεντακοσίας ὀκάδας, ἀλλ' ὁ Γιάννης τὸ εὕρισκε ἐλαφρὸν καὶ εὐθραυστον καὶ τὸν διατάσσει νὰ κατασκευάσῃ ἕτερον διπλασίου βάρους¹⁶. ἡ διήγησις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἀναφερόμενον μῦθον, καθ' ὃν ὁ Ἥφαιστος κατεσκεύασε τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους¹⁷. Ὁ Γιάννης ἐπιβαίνει τότε πλοίου ἐτοίμου ν' ἀποπλεύσῃ, καὶ δίδει δείγματα τῆς ἐκτάκτου ἰσχύος αὐτοῦ, ἀνελκύσας διὰ τῆς μιᾶς μόνον χειρὸς τὴν βαρυτάτην τοῦ πλοίου ἄγκυραν, ἣν τεσσαράκοντα ναῦται δὲν ἠδύναντο νὰ ἄρῳσιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν διάπλουν τρώγει ὅλας τὰς ζωοτροφίας τοῦ πλοίου, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ κινδυνεύοντες νὰ λιμοκτονήσωσι, τὸν ἀποβιβάζουσιν εἰς τὴν ξηράν¹⁸, ὡς οἱ Ἀργοναῦται τὸν Ἡρακλέα διὰ τὴν πολυφαγίαν του. Ὁ Γιάννης τότε ὁδοιπορῶν φονεῦει καθ' ὁδὸν τρεῖς ἰσχυροτάτους δράκοντας¹⁹, ἔπειτα δέκα²⁰, καὶ μετὰ ταῦτα κατανικᾷ τεσσαράκοντα²¹. Οὕτω καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἔκ τινος τῶν ἄθλων του, ἐπιστρέφων, φονεῦει μὲν καὶ πολλοὺς ἄλλους κακούργους²², μάλιστα δὲ τοὺς ὀνομαστοὺς Βούσιριν²³ καὶ Κάκον²⁴, παλαίει δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρεως Κύκνον²⁵. Λυτρώνει ἔπειτα ὡς ὁ Ἡρακλῆς τὴν Ἡσιόνην, ἡγεμονίδα ἐκτεθειμένην ὅπως γίνῃ βορὰ δράκοντος ἀπαιτοῦντος ἓνα καθ' ἡμέραν ἄνθρωπον πρὸς τροφήν του. Ὁ Γιάννης παλαίσας ἐπὶ μίαν ὥραν κατὰ τοῦ δράκοντος τὸν νικᾷ, ἀλλ' ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος κηρύσσει πόλεμον κατ' αὐτοῦ²⁶, ὅπως ὁ πατὴρ τῆς Ἡσιόνης Λαομέδων κατὰ τοῦ Ἡρακλέους²⁷. Τοὺς κατ' αὐτοῦ ὅπο τοῦ βασιλέως σταλέντας στρατιώτας φονεῖ πάντας, ἐκτὸς ἑνός, αὐτοῦ ἀποκόψας τὴν ρίνα καὶ τὰ ὦτα,

la France. Nouv. Série, τ. VII, σ. 418. J. C. Brunet, Notice sur deux anciens Romans intitulés les chroniques de Gargantua, Paris 1834. Gaidoz, Gargantua, 1870.

16. Hahn, ἐνθ' ἀν., τ. II, σ. 259-260.

17. Διοδῶρ. Σικελ., Δ 14.

18. Hahn, τ. II, σ. 263.

19. Αὐτ., τ. II, σ. 264.

20. Αὐτ., τ. II, σ. 264.

21. Αὐτ., τ. II, σ. 264-265.

22. Ἀπολλοδώρ., Β ν δ' 3 κέ· θ' 13. 14· vii β' 2.

23. Ἀπολλοδώρ., Β α' 5. Ἡροδότ., Β 45. Σχολ. Ἀπολλων. Ροδ. Δ 169. Πλουτάρχ., Π. Ἀλεξάνδρ. τυχ. 8 Παράλλ. Ἑλλην. καὶ Ρωμ. § 38. Macroβ., Saturn, VI 7. Aul. Gell., Noct. Attic. II 6.

24. Vergil., Aen. VIII 190 κέ. Ovid., Fost. I 543. Διονυσ., Ἀλικαρν., Α 49· Β 21. Juvenal., V 25. Tit. Liv., I 77. Propert., IV 9. Hartung, Religion der Römern, τ. I, σ. 318. Ὁ Heuzey (Le mont Olympe et l' Acarnanie, σ. 359) ἀναφέρει παράδοσιν τινα τῆς Ἀκαρνανίας ὁμοίαν πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Κάκου.

25. Ἡσιόδ., Ἀσπίς Ἡρακλ. 436. Ἀπολλοδώρ., Β ε 11. Σχολ. Πινδ. Ὀλυμ. ΙΑ 19.

26. Hahn, ἐνθ' ἀν., τ. II, σ. 260.

27. Ἀπολλοδώρ., Β ν θ' 12.

ἡκρωτηριασμένον ἐξαποστέλλει πρὸς τὸν βασιλέα²⁸. διὰ παρόμοιον γεγονὸς καὶ ὁ Ἡρακλῆς ρινοκουλούστης ἐπωνομάσθη²⁹. παλαίει ἀκολούθως μετ' ἀγριοχοίρου, ὄντινα ἐπὶ τέλους κατανικᾷ³⁰, ὡς ὁ Ἡρακλῆς τὸν Ἑρυμάνθιον κάπρον³¹, καὶ ὁ Θησεὺς τὴν Κρομμυωνίαν σὺν. Ἐπειτα νικᾷ γυναῖκα τρώγουσαν τοὺς ἀνθρώπους, Κρικέσαν³² ἢ Καρακίσαν³³, ἧς τὸ ὄνομα ἴσως παρεφθάρη ἐκ τοῦ τῆς Κερκυόνης. Μετὰ τὸν ἄθλον τοῦτον παλαίει πρὸς τὸν διάβολον, ὅστις ἀνενεοῦτο καὶ νέας ἀνελάμβανε δυνάμεις ὁσάκις σταγόνες ἐκ τοῦ αἵματός του ἐπιπτον εἰς τὴν γῆν³⁴, ὡς ὁ Ἀνταῖος τῶν ἀρχαίων μύθων, ὅστις παλαίων πρὸς τὸν Ἡρακλέα νέας ἀνελάμβανε δυνάμεις καθ' ὅσον ἤγγιζε τὴν γῆν³⁵.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν περὶ τοῦ Γιάννη παραμυθίων καὶ εἰς ἄλλα παραμύθια ἀνευρίσκομεν λείψανα τῶν περὶ Ἡρακλέους μυθολογημάτων. Εἰς πολλὰ γίνεται λόγος περὶ ἡρώων, κομιζόντων χρυσᾶ μῆλα ἐκ τινος κήπου³⁶. εἰς ἓν μάλιστα ὁ κήπος λέγεται τῶν ἐξωθίων, καὶ φυλάττεται ὑπὸ Ἀράπη, ὃν ὁ ἥρωες φονεύει, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δράκοντα³⁷, καὶ λαμβάνει τὰ μῆλα³⁸. Κατὰ τὸν Ἀπολλοδώρον ὁ Ἡρακλῆς διὰ τὰ πληροφορηθῇ περὶ τοῦ τόπου, ὅπου εὕρισκοντο τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων συλλαμβάνει τὸν γέροντα Νηρέα, παρ' οὗ μανθάνει τοῦτο³⁹. Οὕτω καὶ ἐν τινι παραμύθιῳ εἰς βασιλόπαις μανθάνει τὸν τρόπον δι' οὗ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ προτεθέντα ὅλας παρὰ γέροντος Δράκοντος τυφλοῦ⁴⁰.

Ὁ μῦθος περὶ τοῦ φόνου τῆς Λερναίας Ὑδρᾶς⁴¹ διεσώθη ἐν τινι παραμύθιῳ.

28. Hahn, αὐτ., τ. II, σ. 261.

29. Στράβ. IX, σ. 414. Ἀπολλοδώρ., Β ν ια' 11.

30. Hahn, τ. II, σ. 261. 275 καὶ 295.

31. Σοφοκλ., Τραχίν. 1075. Εὐριπ., Ἡρακλ. Μαιν. 364 κέ. Διοδώρ. Σικελ., Δ 12. Ovid., Met. VII 270.

32. Hahn, τ. II, σ. 266.

33. Αὐτ., σ. 271.

34. Αὐτ., σ. 274.

35. Πινδ., Ἴσθμ. Δ 87 κέ καὶ Σχ. αὐτ., Θ 110 κέ. Διοδώρ. Σικελ., Α 17. 21. Δ 17 καὶ Wesseling, αὐτ. Ἀπολλοδώρ., Β ν ια' 4 κέ καὶ Heyne, αὐτ., σ. 171. Hygin., Fabul. 31. Φερεκύδ., ἐν Σχολ. Ἀπολλων. IV 1396. Πλάτων., Θεαιτ., σ. 232 Bekker. Νόμ. Ζ 6 καὶ Σχολ. αὐτ., σ. 288 Runk. Στράβ. ΙΖ, σ. 829 Casaub. Πλουτάρχ., Θεσ. ΙΙ. Σερτωρ., σ. 9 Kor. Pompon. Mela III 11. Fulgent., Mythol. II 77. Λιβαν., Ἐκφράσεις: Ἡρακλῆς καὶ Ἀνταῖος, τ. IV, σ. 1082 κέ. Reisk. Lucan., Pharsal, IV 589. 615 κέ. Stat., in Sylv. III Claudian., in Rufin I, σ. 288 κλπ.

36. Hahn, ἐνθ' ἀν. τ. II, σ. 280. τ. I, σ. 177-179. Πρβλ. Βαλαβαράταν Γ' β' 67 κέ (μετάφρ. Γαλανοῦ). Τὸ ἰνδικὸν ποίημα διηγεῖται πῶς ὁ ἥρωες Βήμας ἔλαβεν ἐκ τινος ἄλσους τρεῖς χρυσοὺς λωτοὺς, ὑπὸ δαιμόνων φυλαττομένους.

37. Πρβλ. Παλαιφάρ., Ἀπιστ. Ἱστορ. 19 Wester.

38. Hahn, τ. II, σ. 283.

39. Ἀπολλοδώρ., Β ν ια' 4.

40. Hahn, τ. I, ἀρ. 37.

41. Εὐριπίδ., Ἡρακλ. Μαινόμε. 419. 1188. 1274. Πausan., Β λς' 6. λς' 4. Στράβ., Η', σ. 371. Διοδώρ. Σικελ., Δ 11. Ἀπολλοδώρ., Β ε' 2. Ἡρώς τις Κυ-

θίω, ἐν ᾧ ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἄδου κατάβασις καὶ χρυσῶν μήλων κλοπή· ὁ ἥρωας φονεῦει ὄφιν ἔχοντα δώδεκα ἢ ἑπτὰ κατ' ἄλλους κεφαλὰς καὶ πρὸς ὃν ἐδέησεν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας νὰ παλαίσῃ⁴².

Τὸν ἄθλον τῆς χρυσόκερω ἐλάφου⁴³ ἐκτελεῖ καὶ ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν ὁ Διγενής, φονεύσας τὸ χρυσοκέρατο ἀλάφι μὲ τὰ χρυσοκέρατα⁴⁴. Κάθοδος δὲ εἰς ἄδου ἐν πολλοῖς παραμυθίοις ἀναφέρεται γενομένη διὰ σκοτεινοτάτου καὶ φλόγας ἀναδίδοντος φρέατος⁴⁵. Ἡ δὲ εἰς ἄδου κατάβασις παρὰ πολλοῖς λαοῖς φέρεται, παρὰ μὲν τοῖς Γερμανοῖς ἐν τῷ μύθῳ τοῦ Σειγφρήδου καὶ Βρουγχίλδης, παρὰ δὲ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ Σέρβοις ἐν παραμυθίοις⁴⁶. Γνωστὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ κοινοτάτη παρὰ τοῖς πρώτοις χριστιανοῖς ἰδέα περὶ τῆς εἰς Ἄδου καθόδου τοῦ Ἰησοῦ, ἐκ τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου διαδοθεῖσα⁴⁷.

ΜΙΔΑΣ

Γνωστὸς ὁ μῦθος περὶ τοῦ μουσικοῦ ἀγῶνος μεταξὺ Μίδα καὶ Ἀπόλλωνος⁴⁸. παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ ὁ μῦθος περιεβλήθη μορφήν ἀπαράλλακτον μὲν τὴν διήγησιν τοῦ Ὀβιδίου ἐν ταῖς Μεταμορφώσεσιν⁴⁹. Ὁ Μίδας κατὰ τι ἀνέκδοτον νεοελληνικὸν παραμύθιον, εἶναι βασιλεὺς, ἔχων ὧτα τράγου· καίτοι κρύπτων αὐτὰ ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῶν ὑπηκόων του, δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ διαφύγῃ τὸ παρατηρητικὸν τοῦ κουρέως του βλέμμα, ὁστις φύσει λάλος ὢν, καὶ μὴ δυνάμενος, ἐπὶ ποτὶ θανάτου, νὰ ἐκτομίσῃ τὸν δὲν περὶ τῆς δυσμορφίας ταύτης τοῦ βασιλέως ἠναγκάσθῃ, ὅπως τὴν σφοδρὰν αὐτὴν ἐπιθυμίαν ἱκανοποιήσῃ, νὰ ὀρυξῇ εἰς τι ὄρος λάκκον, εἰς ὃν κύψας διεκοίνωσεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει ὧτα τράγου. Ὀλίγος καιρὸς παρῆλθεν, ὁ λάκκος ἐκλείσθη, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ἀνέθορε καλαμών, καὶ ὅταν ἄνεμος ἔπνεε αἱ

χρεὸς κτείνει ὄφιν ἀδικοῦντα τὴν Σαλαμίνα (Ἀπολλοδώρ., Γ ιβ' 7. Διοδώρ. Σικελ., Δ 72. Παυσαν., Α λς' Α. Τζέτζ., εἰς Λυκοφρ., 175. 710).

42. Hahn., τ. II, σ. 55.56.57.295.

43. Εὐριπίδ., Ἡρακλ. Μαιν. 375. Ἑλένη 381. Πινδάρ., Ὀλυμπ. Γ 53. Διοδώρ. Σικελ., Δ 13.

44. Passow, Carmina popularia, σ. 393. 284. Τρ. Μάρτα, Ἀναμνήσεις Φιλοπάτριδος, σ. 141.

45. Hahn, τ. II, ἀρ. 70 καὶ τ. I, σ. 60.

46. Hahn, τ. II, ἀρ. 97. 100. Schleicher, Litauische Märchen, σ. 128.

47. Maury, Nouvelles recherches sur l' époque à laquelle a été composé l' évangile de Nicodème, 1850 καὶ Histoire d'un Evangile apocryphe. L' évangile de Nicodème, ἐν Revue de philologie et d' histoire anciennes, 1847. Mémoires de la société impériale des Antiquaires de France 1850. Maury, Croyances et légendes de l' antiquité, 1868, σ. 289 κέ (IIe éd.). Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, βλ. ἰδιαιτέρως Elssner, Neueste Beschreibung der griechischen Christen in Turkey, 1737. Εἰς τὴν κατάβασιν τοῦ Χριστοῦ εἰς Ἄδου πιστεύουσι καὶ οἱ Ἀρμένιοι (Ricaud, Hist. de l' église grecque, σ. 403).

48. Hygin., Fabul. 191. Φίλοστράτ., Εἰκόν. Α 22. Tertull., De fall. §2.

49. Ovid., Metam. XI 180 κέ. Cf. Petron., Fragm. XI.

κάλαμοι ἐβόων ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει ὦτα τράγου. Ποιμὴν τις κατεσκεύασε σύριγγα ἐκ τοῦ καλαμῶνος τούτου, ὅταν δὲ ἤδῃ ἡ σύριγξ ἐφώνει ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει ὦτα τράγου. Μίαν ἡμέραν ὁ βασιλεὺς κατὰ τύχην διαβαίνων ἤκουσε τοῦ ἤχου τῆς σύριγγος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ, διότι γνωστὴ ἡ ἀσχημία του ἐγένετο, ἀπέθανεν⁵⁰. Ἵνα ἡ ὁμοιότης γένῃ καταφανεστέρα παραθέτομεν τὸν μῦθον, ὅπως ἀφηγεῖται αὐτὸν ὁ Ὀβίδιος. «Ὁ Ἀπόλλων μὴ κύνει τὰ ὦτα τοῦ ἀγροίκου Μίδα, μὴ δυνηθέντα νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς μουσικῆς του. Τὰ καλύπτει μὲ φαιὸν τρίχωμα καὶ τοῖς δίδει τὴν ἰδιότητα τῆς κινήσεως (*posse movere*). Ὁ Μίδας διατηρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἐκτὸς τῶν ὠτων, ἅτινα ἐξομοιώθησαν πρὸς τὰ τῶν ὄνων. Προσπαθεῖ διὰ τῆς καλυπτούσης τὴν κεφαλὴν του πορφύρας νὰ σκεπάσῃ τοὺς κροτάφους του, ν' ἀποκρύψῃ τὴν αἰσχύνην του. Ἀλλὰ δὲν διαφεύγει τοῦτο τὸν συνήθως κείροντα τὸν βασιλέα δοῦλον. Παρὰ τὴν μεγάλην του ἐπιθυμίαν δὲν τολμᾷ νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τοῦ βασιλέως· μὴ δυνάμενος ὁμως νὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα μυστικόν, ἀπομακρύνεται, σκάπτει ὁπὴν τινα εἰς τὴν γῆν, καὶ ψιθυρίζει ὅτι εἶδε τὰ μακρὰ τοῦ βασιλέως ὦτα. Ἐπειτα πληροῖ τὸν λάκκον, ὥς διὰ νὰ θάψῃ τὸ μυστικόν, καὶ ἀπομακρύνεται ἐν αἰγῇ. Δασὺς καλαμῶν αὐξάνει εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ μετὰ παρέλευσιν ἔτους, ἅμα ἡξύνθη καλῶς ἐπρόδωσε τὸν φυτουργόν. Κινούμεναι αἱ κάλαμοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀπανελάμβανον τοὺς κειχωμένους λόγους καὶ ἐγένετο γνωστὸν ὅτι τὰ ὦτα εἶχεν ὁ Μίδας». Ὁμοίον μὲ τὴν διήγησιν τοῦ Ὀβιδίου εἶναι καὶ μονγολικόν τι διήγημα, ἐκ τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας ἴσως ληφθὲν, ἐξ ἧς καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς περὶ Μίδα μῦθος πιθανῶς διεπλάσθη⁵¹.

50. Ἴδου τὸ παραμῦθιον τοῦτο: «Ἦταν ἓνας βασιλιάς (σὴκ' ἀπάνου νὰ στὸ εἰπῶ) κ' εἶχε τράγινα αὐτιά (κάτσε χάμου νὰ στὸ εἰπῶ). Πάει στὸ μπαρμπέρη (σὴκω κλπ.) ὁ μπαρμπέρης τότε μπαρμπερίζει, βλέπει ταῦτιά καὶ ὁ βασιλιάς τοῦ λέει νὰ μὴ τὸ εἰπῇ κανενοῦ, γιατί θά τοῦ κόψῃ τὸ κεφάλι. Ὁ μπαρμπέρης δὲ μπόρεσε νὰ βαστάξῃ, σκάφτει ἓνα λάκκο στὸ βουνό, καὶ φωνάζει μέσα: «Ὁ βασιλιάς ἔχει τράγινα αὐτιά». Ἀπὸ τὸ λάκκο ἐξεφύτρωσε μιά καλαμιά, καὶ ὅταν ἐφύσαγε ἀέρας τὰ καλάμια φωνάζανε: «Ὁ βασιλιάς ἔχει τράγινα αὐτιά». Τ' ἀκούει ἓνας τσοπάνης καὶ φτιάνει μιά φλογέρα, καὶ ὅταν τὴν ἐπαιζε ἡ φλογέρα ἐφώναζεν: «Ὁ βασιλιάς ἔχει τράγινα αὐτιά». Μιά φορά ἐπέρναγε ὁ βασιλιάς καὶ ἀκουσε τὴν φλογέρα καὶ ἔσκασε ἀπὸ τὸ κακὸ τοῦ ὅσο μὲ ποῦ νὰ πάῃ στὸ παλάτι του». Τὸ παραμῦθιον τοῦτο διηγοῦνται ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τὰ μικρὰ παιδία ἀναγκάζοντες αὐτὰ νὰ ἐγείρωνται καὶ κάθονται ἀνά πᾶσαν στιγμὴν.

51. Léon Feér, Les contes Mongols ἐν Revue des cours littéraires, τ. VI, σ. 206.